

Ne bismo mogli kazati da Roščić traži neki kompromis između raznih mišljenja i shvaćanja, odnosno stilova prakse, no njegova umjerenost često ga zaustavlja da do kraja slijedi svoja zapažanja i duh našega vremena. Djelo je puno problematike i problemskoga u ovom času, ali ipak ostavlja dojam stanovite zaokruženosti, dorečenosti i zadnje riječi autora. Oštri sukobi i izazovi u pravilu završavaju u traženje »srednjeg puta«. A to je ono čime nisu zadovoljni ni jedni ni drugi, stoga su reakcije neminovne. Sam ih autor u svojoj *Popratnoj riječi* spominje.

Nema sumnje, ova će kratka a aktualna razmišljanja o našem današnjem crkvenom trenutku pobuditi pažnju. Bit će ono što i jesu: s jedne strane izazov, s druge usmjerenje. Koliko će im se u pojedinim točkama moći prigovoriti, toliko će im trebati priznati smionost, vidovitost, dijaloški stav i aktualnost. Vrlo živ stil i nepristran pristup delikatnim pitanjima i problemima daju ovoj knjizi potrebnu zanimljivost i njezinu unutrašnju eklesiološku vrijednost.

ISČAŠENI ČOVJEK

Marko Stanić: *Zaustavi se načas, Split, 1976.*

Ante Marinov

Je li ovo stoljeće vrijeme twista ili rock'n' rolla, televizora ili atomske bombe, zloćudnog tumora ili neke podmuklije katastrofe — tko bi znao?! Marko Stanić, čovjek duhovan i istrgnut iz te jurnjave, ispriječio se tom suludom srljanju, pozvao čovjeka na njegovo dostojanstvo i zamolio ga da se zaustavi načas, da razmisli o sebi, o svom vremenu, o svom pozivu, da se osmisli u ovim zlogukim koordinatama koje u svoja žarišta i sjecišta podjednako mogu unjedriti Boga ili njegovu opreku, čovjeka ili njegovu opasnost. Sve je u igri predznaka, kao da nam poručuje taj profinjeni pjesnik, himnik i kudnik čovjekova poziva, odnosno njegova bespuća.

Kao sudionik svojega vremena, njegov suputnik i supatnik, Stanić je pokušao svratiti vrijeme u čovjekovu zavičajnost, u »dubinski svijet — pun života!« Sluteći da svi zapravo živimo plimu svojega trenutka, njegovu izvanjskost, prozornost njegova toka, a da nas dublji smisao i ne dodiruje, don Marko je toj monotonij i limfotočnoj svakodnevicu dao novu dimenziju, vrednujući je kategorijama vječnosti, duhovnog života i Božjim promislom.

Nakon što je smjestio čovjeka u provaliju između *htijenja i ostvarenja*, između mogućeg i stvarnoga, Stanić nudi čovjeku šansu otvaranjem svih mogućnosti unutar određenoga: nudi mu Boga i Njegov smisao. Život je u svom ozbiljenju banalan, okrutan, tjeskoban, ako se shvati plošno, jednodimenzionalno, beznadno. Međutim, Stanić je iskusnik metafizičkog obzorja ovoga svijeta, jer vjerom ZNA da čovjek nije samo ovo smrtno, nego da sada gleda samo u u ogledalu, a da će poslije gledati licem u lice. Kako je suvremeni čovjek prevrednovao sve vrednote, ne zbog eventualne moći nego više zbog nemoći da živi svoj autentičan vijek, znajući za efemernost te opsjene, Stanić je prozborio kao govornik iskonskih istina kazujući čovjeku kako je opijum laži to pogubniji što je njezin ugođaj opojniji. Kao čovjek duha i srca, obratio se izravno tim ljudskim moćima e da bi učinak bio što intenzivniji i neposredniji.

Obračajući se puku u dimenzijama svakodnevnog, od čega se zapravo i sastoji život, Stanić je ukazao kako baš svakodnevnica otvara velika poglavlja, ako se slojevito shvati. Čovjek može podjednako biti velik, bilo da raspravlja o Aristotelovoj, Platonovoj ili Heideggerovoj filozofiji, bilo da jednostavno već kao dijete kaže: »Ne, neću žalostiti oca i majku«, kao mladić: Ne, neću se

igrati s ljubavlju», ili kao zreo muž: »Ne, neću se iznevjeriti dužnosti.« Andeo-ski Naučitelj, suptilni Duns Scotus ili svestrani sv. Augustin nisu mogli izreći nešto više od ovih prirodnih naloga. Krist je ishodišnja točka svake mudrosti i svakog htijenja, a on je došao upravo radi malenih. »Puni smo svoje 'mudrosti'. Htjeli bismo korigirati Krista. Ili ga barem potisnuti u drugi plan. I pristupiti čovjeku samo radi čovjeka. A Krist hoće da čovjeku pristupimo radi njega, Krista. Motiv smo okrenuli naglavce. Zato nam ho rizontala leži na zemlji. Na blatnoj i krvavoj zemlji.«

Koliko li ljepote i strahotne optužbe ljudske »mudrosti« samo u tom proplam-saju.

Stanić je nesumnjivo osjetio ritam vremena. On nije protiv određenih zakonitosti, protiv traperica ili televizora, ali oni moraju imati svoju funkcionalnost. Sve što je tu, čovjekovo je sredstvo, a ne njegova svrha. Pozivajući čovjeka da se zaustavi načas, Stanić ga je pozvao da se osmisli, da razmisli o sebi i svojoj iskonskoj namjeni. On neprestano svraća čovjeka u njegovu zavičajnost, s površinskog bljeska vraća ga u dubine duha, u skrivene kutke duše koja danas tinja, dosta prigušeno, ali ipak tinja i čeka trenutak opće spozna-je. Ako se u ovom svijetu nađe i »jedan od desetorice«, već je dosta. Kada je Krist u svoje doba time bio zadovoljan, onda možemo i mi u naše nylonsko i reklamno doba. Današnje vrijeme priznaje samo uspjeh, kratkotra- jan bljesak, a prave pobjede u dubini duha niti vidi niti priznaje. Da bi bio što izvorniji, Stanić se odrekao »književnog« i »umjetničkog« i poslužio se sa- mo ŽIVOTNIM. Njegova metaforika zablista tek u najpresudnijem. Inače, sve je to govor »od srca k srcu«. Stanić zaustavlja čovjeka ne zato da bi ga u nečem spriječio, nego da bi njegove tokove usmjerio drugim koritima. I tu nije isključiv i nesnošljiv. »Sinko, ako hoćeš ući u život vječni...« — rekao je i Krist mladiću koji ga je pitao što mu je činiti. Tko hoće propast, neka srlja, slobodan je, ali sloboda ima više mogućnosti. Tko izabere pravu stazu, živjet će dovijeka.

Sva je ova poetska knjižica usmjerena obratu, šokkranju malogradanskog standarda; ona je izazov svakoj ustajalosti. Ona hoće *posebitosti* u bitnim stvarima. »Na jednom vjenčanju, u crkvi, svećenik je mladencima čestitao: — Svađajte se! Svađajte se češće.«

Kada su se ljudi uskomešali, a mladenci zastali, svećenik je nastavio: Kad ti ON reče: »Trebao da kupiš novi zimski kaput, ti kaži NE! poslužiti će i ovaj, a tebi su nužne stručne knjige.« Kada ti Ona reče: »Idi na utakmicu, znam da to voliš, ti kaži NE! volim utakmicu, ali još više tebe i naš dom, ostat ćemo zajedno.«

Svađajte se: da tebi bude ljepše; ne, nego tebi!

Ovakvih »ispađa« prepuna je ova knjižica; ona je pokušaj da se iščašeni svi- jet vrati u svoje ležište. Pri tom njezin je zahvat nemilosrdan, odvažan, ki- rurški. Onoga trena kada uskliknemo: »Javljam vam radosnu vijest... Odlazim s ovoga svijeta« i kada nas nitko ne strpa u ludnicu, svijet će vjerojatno biti na pragu svojih konačnih spoznaja.

Kratki ovaj svežanj maksima plod je autorova životnog iskustva, stečena di- ljem južnoga dijela naše domovine, gdje su ljudi, pritiješnjeni oskudicom mate- rijalnih dobara, zaboravili na duševne i duhovne vrijednosti. Stanić kao duhovni pastir bugari nad tom činjenicom, ali se ne prepušta stihiji. On okrutno pljuska lakovjernog čovjeka i upućuje mu srce prema vječitim vi- sinama.

Makar je ovaj duhovni nagovor pisan bez većih pretenzija na »umjetnost ri- ječi«, njegova je vrijednost u čistoći i kristalnosti misli, u njegovoj odvažnosti da se rušenjem svega što je trulo i lažno podigne hram Božji, dostojan Boga i Čovjeka. Stoga se ovaj napor tako često imperativno i obraća čovjeku: zaustavi se, prelistaj, svađajte se, reci NE! I tako redom.

Ako se i jedan od desetorice zaustavi nad ovom porukom, što je nesumnjivo, ona je ispunila svoje razloge.